

גליונות לעיון בפרשת השבוע
בעריכת נחמה ליבוביץ

כי-חשא (תשל"א)

ל"ד א' - ד'

א. א', פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים

ל"א י"ח: ויתן אל משה ככלותו לדבר אתו בהר סיני
שני לוחות העדות
לוחות אבן כתובים באצבע א-לוהים

ל"ב ט"ז: והלוחות מעשה א-לוהים המה
והמכתב מכתב א-לוהים הוא

חסבר למה לא הובא תאור הלוחות הראשונים במקומו בסוף
פרק ל"א בלבד, למה חזר הכתוב עליו ופרט באמצע פרק ל"ב?

ב. א', פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים
וכתבתי על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים

אברבנאל שואל:

למה צוה ה' למשה שיפסול שני לוחות אבנים כראשונים ושהוא יכתוב
על הלוחות את הדברים שהיו על הלוחות הראשונים, כי בהיות הלוחות השניים
במקום הראשונים, היה ראוי שיהיו שווים בכל, ולמה אם כן הראשונים פסלו
וכתב ית' והשניים פסל משה ולא כתב אותם הקב"ה ולא פסל אותם?

ותנה אחדות מן התשובות:

ר' יצחק עראמה: עקירת יצחק:

לפי שהדברים הא-לוהיים בהחלט אין להם קיום אצל בני אדם, לפיכך לא
נתקיימו הלוחות הראשונים "שהלוחות מעשה א-לוהים המה והמכתב מכתב
א-לוהים הוא" (ל"ב ט"ז), לכן "פסל לך" ועשה אותה את גופו ואני אתן את
צורתן. ועם זה יהיו מדמותן וצלמם ויתקיימו אצלם.

אברבנאל:

והנה אמר ה' אל משה: "פסל לך", להודיעו, שלא יזכה לראות המראה אשר
יעדו אלא באמצעות התורה שניתנה על ידו, כי לולא זה לא היה משה מגיע
אל אותה מעלה ודקדוק שהשיג אז.

ר' מאיר שמחה מדוינסקי: משך חכמה: (מהדורה ראשונה תרפ"ז, שלישיית -
ירושלים תשי"ד).

כי-חשא (ל"ב י"ט): "ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחולות
ויהר אף משה וישלך סידו את הלוחות וישבר אותם..."
הענין, כי התורה והאמונה הם עיקרי האומה הישראלית וכל הקדושות:
ארץ-ישראל, ירושלים וכו' המה רק פרטי וסגייפי התורה ונחקדשו בקדושת
התורה, ולכך אין חילוק לכל עניני התורה בין במקום בין בזמן, והיא
שוה בא"י ובחו"ל (לבד מסצרות התלויות בארץ) וכן הוא שוה בין לאדם
הגבוה שבגבוהים - משה איש הא-לוהים - בין להשפל שבשפלים, ואם יעבור
אחד מהמה על אחת מצורות ה', דת אחת לו עם השפל שבשפלים.
ומשה לא קראו לו אלא "הסרסור", אבל אין התייחסות התורה לו וסציאותה
אינו תלוי רק בפילת הצילות, יתברך שמו. והנה דל השכל, קצר ידו להשיג
מציאות מחוייב המציאות בלתי תכלית, ולכך חתרו להם מסילות לעשות
צורות ודמיונות או כוונים למערכת שמים, לאמור: זוהי המרכבה לאלוקות
וזתו המסגית והמסבב כל הענינים בעולם, ולו עברו וזבחו והקטירו.
ורקורי הנפש ורתיחת הנפש ורתיחת הדם מתהוים ממושג מוחשי וגראה, ולכן
חתרו להם מסילות לעשות צורות ודמיונות.

וכאשר ראו כי בושש משה נפלו מאמונתם ונקשו לעשות להם עגל...
ועל זה צוה משה: האם תדמו כי אני - ענין? וכי איזו קדושה בלתי
מצות ה'? עד כי בחצור כבודי עשיתם לכם עגל? חלילה! כי אני איש כמוכס
והתורה אינה תלויה בי, ואף אם לא באתי, היתה התורה במציאותה בלי שום
שינוי...

ואל תדמו כי המקדש והמשכן הנם ענינים קדושים בעצמם, חלילה! ה' ית'
שוכן בתוך בניו ואם המה עברו בריחו, הוטר מהם (-סן המשכן או המקדש)
כל הקדושה והמה ככלי חול, באו פריצים ויחללוהו, וסיפוט נכנס לקדוש
הקדשים וזונה עמו, ולא נזדקק, כי הוטר קדושתו.
ויותר מזה הלוחות - מכתב אלוקים - גם המה אינם קדושים בעצם, רק
בשבילכם, וכאשר 'זונה כלה בתוך חופתה', המה נחשבים לגבלי חרש ואין
בהם קדושה מצד עצמם, רק בשבילכם, שאתם שומרים אותם.

סוף דבר - אין שום ענין קדוש בעולם שתיוחס לו העבודה והכניעה, רק ה' ית' הוא קדוש ולו נאווה תהלה ועבודה, וכל הקדושות חסה מצד צורו שצוה הבורא, לבנות משכן, להקריב קרבנות לה' ית'... וזהו "כאשר קרב אל המזבח וירא את העגל ומחולות" הבין שעותו "ויחר אף משה וישלך מידיו את הלוחות", ר"ל, כי אין שום קדושה וענין אלוהי כלל בלעדי מציאות הבורא ית', ואם הביא הלוחות היו כמחליפים עגל בלוחות ולא טרו מסעות. אולם כאשר שבר הלוחות ראו אין חסה לא הגיעו אל משרת האמונה בה' ותורתו המהורה.

ובלוחות הראה להם לעקור מהם כל דמיון כוזב והפליא לעשות משה רבנו בשבירת הלוחות, ולכן נתן לו הקב"ה "יישר", שאמר לו הקב"ה "פסל לך שני לוחות אבנים... וכתבתי על הלוחות... אשר שברת", היינו לחיות לאות על השורש שלמדת להם בשבירת הלוחות, וזהו שאמר חז"ל (ברכות ח') "לוחות ושברי לוחות מונחים בארון", ולהורות כי הראשונים אשר מעשה האלוקים חסה שבורים ולוחות שפסל משה חסה השלמים, להראות כי אין בשום גברא שום קדושה בעצם, רק מצד שמירת ישראל התורה כפי רצון הבורא ית'.

קאטורט: פירוש על ס' שמות:

מכיון שכבר הושגה הסליחה השלימה, אפשר עכשיו לחדש שוב את הברית שהופרה באשמת העם, ויחד עם חידוש הברית התקיים ההתגלות שהובטחה לסשה, התגלות מידות הא-לוהים עד כמה שיוכל בן אדם לתפוס אותן.

הסימן המוחשי לחידוש הוא מסירת שני לוחות של עזרה כראשונים שצברו בשעת הפרת הברית הראשונה. הטכס יהיה דומה לטכס הראשון, אבל לא חגיגי כמותו, כשם שהנשואין השניים של מי שמחזיר גרושתו אינם שווים לנשואין הראשונים - הקרע אמנם מתאחה, אבל אי אפשר לבטל את העובדה, שבזמן מן הזמנים היה הקרע קיים.

בנו יעקב בפרשו לס' שמות הנמצא עדיין בכתב-יד (מתורגם מברסגית):

הלוחות הראשונים - מעשה א-לוהים - כרוכה היתה בהם הסכנה, שיראה העם בהם "מסיים" (כלי של ע"ז) ויעשם אלוה.

מה רב המרחק שהיה משה רבנו רחוק מכלולן מהפיר כזה, על כך יעיד מעשה שבירת הלוחות במו ידיו, אחר שראה שאין ישראל ראויים להם. מעשה העגל הוא שהוכיח שעדיין לא היו בני-ישראל במצב הראוי, שבן יבחינו בין חשיבות הלוחות ובין חשיבות הכתוב על הלוחות. אלו היו גם הלוחות השניים אשר יכתבו להם "מעשה האלוקים" כראשונים, כשם שהיה חסכתב סכתב אלוקים, האם לא היתה סכנה בדבר שיסור את האבן למה שכתוב עליה, שיסור חומר לרוח, שיסור קליפה לתוכן? ועל כן: רק הקול, הדבור, המצוה, המכתב - סכתב אלוקים הוא - 'תורה מן השמים' - ואלו החומר, הלוחות, יהיו עשויים בידי אדם.

זהו הלך שיש ללמוד מפרקנו וממעשה העגל כולו.

- (1) מה החבדל בין התשובות השונות הניתנות לשאלה דלעיל (שהובאה בנסחחו של אברבנאל)?
- (2) נגד איזו השקפה מכוונים דברי אברבנאל? (בתשובתו, לא בשאלתו).
- (3) מה היא השאלה השניה שמיישב בעל ספך חכמה (צוסף על שאלת האברבנאל)?

ג. א... אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שברת...

שבת פ"ז ע"א:

"אשר שברת" - אמר לו הקב"ה למשה: "אשר שברת" - יישר כחך ששברת, מלמד שהסכים הקב"ה על ששבר את הלוחות.

- (1) מהו הרמז הלשוני בפסוקנו שמתוכו למדו שהורה לו הקב"ה?

א. מה הקושיה על פסוקנו שרצו ליישב בזה?

- א. דברי הגמרא הנ"ל מביאם רש"י בסוף חמש דברים (ל"ד י"ב):

ד"ה לעיני כל ישראל: שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם שנאמר (דברים מ') "ואשברם לעיניכם", והסכימה דעת הקב"ה לדעתו, שנאמר "אשר שברת" - יישר כוחך ששברת.

למה לא הביא רש"י דברי הגמרא האלה לפסוקנו?

תשובות נא לשלוח לבחמה ליבוביץ, קרית משה ירושלים.